

Ekonomi

Dünya Ekonomisi

2008 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde başlayıp başta Avrupa Birliği olmak üzere tüm dünyaya yansımaları olan küresel kriz sonrasında genişlemeci para politikaları, düşük faiz oranları, artan işsizlik ve düşük ekonomik büyüme ile belirlenen bir iktisadi ortam oluşmuştur. Ortadoğu'da, IŞİD'in ilerlemesi, buna bağlı olarak Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine yönelik mülteci akını uluslararası alanda siyasi riskleri artırmıştır. Bu ortam siyaset arenasında geleneksel siyasi görüşlerin dışında daha radikal söylemlerin güçlenmesi sonucunu doğurmaktadır.

2016 yılında gelişmekte olan ekonomilere sermaye girişi başlamıştır.

Kriz sonrası gelişmiş ülkelerdeki genişleyici para politikalarının gelişmekte olan ülkelerde artırdığı likidite 2013 yılından itibaren azalırken, gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışı başlamıştır. 2016'da ise bu ülkelere sermaye çıkışı tersine dönmüştür. ABD merkez bankası FED'in faiz artırımlarını kademeli şekilde yapacağı beklentisi (nitekim beklenen faiz artışı yıl sonunda yapılmıştır) ile Avrupa merkez bankası ve Japon merkez bankasının genişlemeci para politikalarını devam ettirmesi ile küresel risk iştahını desteklemiştir. Haziran ayında düzenlenen ve İngiltere'nin Avrupa Birliğinden çıkma kararı ile sonuçlanan "Brexit" referandumu küresel piyasalarda kısa süreli oynaklık yaratmıştır.

Diğer taraftan, talep yetersizliğinden dolayı emtia fiyatlarında son yıllarda gözlenen düşüş de, 2016 yılında Çin ekonomisindeki canlanma eğilimi ve Kasım ayında düzenlenen ABD başkanlık seçimlerinde galip gelen Donald Trump'ın vaat ettiği genişlemeci mali politikalar dolayısıyla tersine dönmüş, emtia fiyatları yükselmiştir. 2016 yılı başında 30 \$ civarında olan petrolün varil fiyatı, büyük üreticilerin üretimlerini kısacaklarını açıklamasının da etkisiyle 2016 sonunda 50 \$'ın üzerine çıkmıştır.

IMF tahminlerine göre ABD ekonomisinin büyüme hızı önceki yıla göre 1 puan kadar yavaşlarken, Avrupa Birliği ülkeleri ve Japonya ılımlı toparlanma sergilemiştir. Sonuç olarak gelişmiş ülkelerin 2016 yılında %1,7 büyüme gösterdiği tahmin edilmektedir. Çin'deki büyüme hızını korurken, petrol fiyatlarının artmasıyla Rusya'daki daralma hızı kaybetmiştir. Brezilya'daki küçülme devam ederken, Hindistan'daki büyüme hafif yavaşlamıştır. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerin önceki yıla aynı oranda %4,1 büyüdüğü tahmin edilmektedir. Küresel ekonomideki büyüme oranının ise 2011 yılından itibaren devam eden yavaşlamasını sürdürüp %3,1 olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

2016 yılında ABD’de işgücü piyasaları iyileşme göstermeye devam etmiş, işsizlik oranı küresel kriz öncesi seviyelere yaklaşmıştır. Ancak işsizlik Avrupa Birliği ülkelerinde önemli bir sorun olarak devam etmekte, yapısal ve uzun dönemli işsizlik özellikle genç nüfusu etkilemektedir.

Gelişmiş ülkelerde 2015’te %0,5 olarak gerçekleşen yıllık enflasyonun, 2016’da %1,5’e yükseldiği tahmin edilmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerde ise sene sonu enflasyon oranı 2015 yılında %4,7’den %4,4’e inmiştir.

2016 yılında gelişmekte olan ekonomilerin %4.4 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir.

DÜNYA EKONOMİSİ: SEÇİLMİŞ MAKRO GÖSTERGELER					
	2012	2013	2014	2015	2016
GSYH Büyüme Oranları, %					
Dünya	3.5	3.4	3.5	3.4	3.1
Gelişmiş Ekonomiler	1.2	1.3	2.0	2.1	1.7
ABD	2.2	1.7	2.4	2.6	1.6
Avro Bölgesi	-0.9	-0.3	1.2	2.0	1.7
Gelişmekte Olan Ekonomiler	5.4	5.1	4.7	4.2	4.1
Brezilya	1.9	3.0	0.5	-3.8	-3.6
Çin	7.9	7.8	7.3	6.9	6.7
Hindistan	5.5	6.5	7.2	7.9	6.8
Rusya	3.5	1.3	0.7	-2.8	-0.2
Türkiye	4.8	8.5	5.2	6.1	2.9
Enflasyon, Yıllık TÜFE, %	3.9	3.3	2.9	2.9	3.1
Gelişmiş Ekonomiler	1.7	1.3	0.7	0.5	1.5
ABD	1.8	1.3	0.5	0.7	2.2
Avro Bölgesi	2.2	0.8	-0.2	0.2	1.1
Gelişmekte Olan Ekonomiler	5.8	5.0	4.7	4.7	4.4
Brezilya	5.8	5.9	6.4	10.7	6.3
Çin	2.5	2.5	1.5	1.6	2.1
Hindistan	9.9	8.2	5.3	5.3	4.9
Rusya	6.6	6.5	11.4	12.9	5.4
Türkiye	6.2	7.4	8.2	8.8	8.5
İşsizlik Oranı, %					
Gelişmiş Ekonomiler	8.0	7.9	7.3	6.7	6.2
ABD	8.1	7.4	6.2	5.3	4.9
Avro Bölgesi	11.4	12.0	11.6	10.9	10.0
Gelişmekte Olan Ekonomiler					
Brezilya	7.4	7.2	6.8	8.3	11.3
Çin	4.1	4.1	4.1	4.1	4.0
Rusya	5.5	5.5	5.2	5.6	5.5
Türkiye	8.4	9	9.9	10.3	10.9
Genel Yönetim Brüt Borç/GSYH, %					
Gelişmiş Ekonomiler	106.7	105.3	104.7	104.4	106.5
ABD	103.4	105.4	105.2	105.6	107.4
Avro Bölgesi	91.4	93.7	94.4	92.6	91.3
Gelişmekte Olan Ekonomiler	37.3	38.5	40.4	44.3	47.3
Brezilya	62.2	60.2	62.3	72.5	78.3
Çin	34.3	37.0	39.9	42.6	46.2
Hindistan	69.1	68.5	68.6	69.6	69.5
Rusya	11.8	13.1	15.6	15.9	17.0
Türkiye	33.9	32.4	30.0	29.0	29.3

Kaynak: IMF WEO Update Nisan 2017, Hazine Müsteşarlığı, TÜİK

Türkiye Ekonomisi

2015 yılının ardından 2016 da politik gelişmelerin ekonomi üzerindeki etkilerinin belirgin bir şekilde hissedildiği bir yıl olmuştur. 2015 yılında yapılan iki genel seçimin ardından Kasım ayında kurulan hükümetin başbakanı Ahmet Davutoğlu 2016 yılının Mayıs ayında başkanı olduğu AK Parti'yi olağanüstü kongreye çağırarak, parti başkanlığından çekildiğini açıklamıştır. Partinin yeni başkanı seçilen Binali Yıldırım Mayıs sonunda başbakanlık görevini devralarak 65. hükümeti kurmuştur. Kısa süre sonra, 15 Temmuz tarihinde ise bir grup asker darbe girişiminde bulunmuş, Türkiye Büyük Millet Meclisi bombalanmış, darbeye direnen pek çok yurttaş hayatını kaybetmiştir. Darbe girişiminin ardından ise, üç ay süreyle Olağanüstü Hal ilan edilmiş, bu süre daha sonra uzatılarak tüm yılı kapsamıştır.

Ağustos ayında başlayan Suriye'ye askeri operasyon, ülkenin güneydoğusunda devam eden silahlı çatışmalar, ülke genelinde yıl boyunca gerçekleştirilen terör saldırıları, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki üçüncü büyük parti olan Halkların Demokratik Partisi'nin eş başkanları dâhil milletvekillerinin tutuklanması gibi pek çok sıra dışı siyasi gelişmenin yaşandığı yılda iç talep yavaşlamış, ABD seçimlerinin beklenmedik sonuçlarının da etkisiyle Türk lirası yılsonuna doğru önemli ölçüde değer kaybetmiştir.

Yılın ikinci yarısında Türkiye'nin kredi notu düşürülmüş, Türk lirası değer kaybetmiştir.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard & Poor's (S&P) darbe girişiminin hemen sonrasında Türkiye'nin kredi notunu bir kademe düşürerek BB olarak açıklamış, Moody's ise kredi notunu daha önce verdiği yatırım yapılabilir seviyeden Eylül ayında, spekülasyon seviye olan tanımlanan Ba1'e indirmiştir. Diğer bir kredi derecelendirme kuruluşu Fitch ise yabancı para cinsinden yatırım yapılabilir seviyedeki kredi notu BBB- notunu korurken, görünümümü Ağustos ayında "negatif"e indirmiştir. Fitch ülke notunu 2017 başında BB+ ile spekülasyon seviyeye düşürmüştür.

Yılın ilk yarısında değer kazanan Türk lirası, yılın son çeyreğinde ABD'deki başkanlık seçimlerinin de etkisiyle önemli ölçüde değer kaybetmiştir. Yıl sonu itibarıyla ABD doları Türk lirası karşısında %21, avro ise %17 değer kazanmıştır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), 2015 yılında duyurduğu "sadeleşme" hedefi çerçevesinde para politikasının iletişimini kolaylaştırmak ve likidite politikasının öngörülebilirliğini artırmak amacıyla, geniş bir aralıkta belirlediği borç alma ve borç verme faizleri arasındaki farkı hayli daraltmıştır. TCMB bankalara gecelik vadede borç verdiği faiz oranını Mart ayından itibaren kademeli olarak %10,75'ten Eylül ayında %8,25'e indirmiş, bu süre zarfında bankaların elindeki fazla likiditeyi borç almayı kabul ettiği 1 haftalık repo faiz oranını %7,5'ta tutmuştur. Aralık ayında ise hızla artan döviz kurları karşısında gecelik borç verme faiz oranını 0,25 puan artışla %8,5 olarak belirlemiş, 1 haftalık repo faiz oranını da Aralık ayında %7,5'tan %8'e çıkarmıştır.

Kamu maliyesi tarafında, mükelleflere kamuya olan borçlarına yeniden yapılandırma ve yurtdışındaki kayıt dışı varlıklarını Türkiye'ye getirme imkânı sunan ve Ağustos ayında kabul edilen kanun çerçevesinde 14 milyar TL'ye yakın tahsilat gerçekleştirilmiştir. Bu gelirler sayesinde, ekonomideki yavaşlamaya rağmen bütçe gelirleri %15 artarak (reel %7) 554 milyar TL olmuştur.

Hükümetin büyümeyi destekleyici politikası çerçevesinde, faiz dışı giderler, artan cari transferler ile personel giderlerine bağlı olarak önceki yıla göre %18 (reel %9) oranında yükselerek 533 milyar TL'ye ulaşmıştır. Giderlerdeki artışın daha hızlı olmasıyla, faiz dışı fazla önceki yıla göre %29'luk bir gerilemeyle 21 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Özelleştirme, faiz, TCMB kâr transferi gibi tek seferlik gelirleri hariç bırakan faiz dışı dengedeki bozulma ise daha belirgindir. Hazine tarafından hesaplanan "program tanımlı faiz dışı fazla" 2015 yılında 8,5 milyar TL'lik fazla verirken, 2016'da 13,7 milyar TL'lik bir açık kaydetmiştir. Faiz giderleri önceki yılın %5 altında kalsa da, faiz dışı dengedeki bozulmaya paralel olarak bütçe açığı %24 artarak 29 milyar TL olmuştur.

101 milyar TL'lik iç borç geri ödemesine (anapara ve faiz) karşın yurt içinden 91 milyar TL borçlanan Hazinesinin iç borç stoku 29 milyar TL artışla 2016 sonunda 468 milyar TL olmuştur. İç borçlanmanın ortalama vadesi ise 4 ay azalarak 5,6 yıla inmiştir. Dış borçlarla beraber kamu kesiminin Avrupa Birliği tanımına göre toplam borcunun 2016 sonu itibarıyla 733 milyar TL, diğer bir deyişle milli gelirin %28'i kadar olduğu hesaplanmaktadır.

Zayıf iç talep ile yıl içinde %8 civarında seyreden yıllık tüketici fiyatları enflasyonu, sene sonuna doğru Türk lirasındaki değer kaybının etkileri ile sene sonunda %8,5 olarak gerçekleşmiş, önceki yıllarda olduğu gibi %5 olarak belirlenen hedefin hayli üzerinde kalmıştır.

Uluslararası piyasalarda petrol fiyatlarında 2014 yılından itibaren devam eden düşüş 2016 yılında yerini özellikle yılın son aylarında hızlanan bir artışa bırakmıştır. Bununla beraber yıl toplamında ithal edilen yakıt fiyatları gerilemiştir. Azalan yakıt ithalatı, zayıf talep ortamında toplam ithalatın %4 oranında gerileyerek 199 milyar \$'a inmesini sağlamıştır.

2015 sonunda Türkiye hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle bir Rus savaş uçağının Türk jetleri tarafından düşürülmesinin ardından Rusya'nın Ekim ayına kadar uyguladığı ambargo, ihracatı düşürücü yönde etki etmiştir. Ülkenin en büyük ticaret ortağı Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat %7 artış sergilese de toplam ihracat 2016 yılında önceki yıla göre fazla değişmeyerek 143 milyar \$'da kalmıştır. Sonuç olarak dış ticaret açığı %12 daralarak 56 milyar \$'a gerilemiş, 2009'dan beri en düşük seviyesine inmiştir.

Bütçe açığı %24 oranında artmış, iç borçlanmanın vadesi azalmıştır.

TÜRKİYE EKONOMİSİ: SEÇİLMİŞ MAKRO GÖSTERGELER

	Birim	2012	2013	2014	2015	2016
Nüfus ve İstihdam						
Nüfus	Mn.	75.6	76.7	77.7	78.7	79.8
İstihdam Edilen (ortalama)	Mn.	23.9	24.6	25.9	26.6	27.2
İşgücüne Katılım (ortalama)	%	47.6	48.3	50.5	51.3	52
İşsizlik (ortalama)	%	8.4	9.0	9.9	10.3	10.9
Milli Gelir						
GSYH	Myr. TL	1,570	1,810	2,044	2,338	2,591
GSYH	Myr. \$	871	950	935	861	857
GSYH Reel Değişim	%	4.8	8.5	5.2	6.1	2.9
Yerleşik Hanehalkı Tüketimi	%	3.2	7.9	3.0	5.5	2.3
Devletin Nihai Tüketimi	%	6.8	8.0	3.1	4.1	7.3
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	%	2.7	13.8	5.1	9.2	3.0
Mal ve Hizmet İhracatı	%	14.9	1.1	8.2	4.2	-2.0
Mal ve Hizmet İthalatı	%	0.7	8.0	-0.4	1.7	3.9
Dış Denge						
İhracat (FOB)	Myr. \$	152.5	151.8	157.6	143.8	142.6
İthalat (CIF)	Myr. \$	236.5	251.7	242.2	207.2	198.6
İhracat / İthalat	%	64.5	60.3	65.1	69.4	71.8
Dış Ticaret Dengesi	Myr. \$	-84.1	-99.9	-84.6	-63.4	-56.1
Cari Denge	Myr. \$	-48.0	-63.6	-43.6	-32.1	-32.6
Net Doğrudan Yatırım (net)	Myr. \$	9.5	9.3	5.8	12.5	9.1
TCMB Rezervleri (altın dâhil)	Myr. \$	119.2	131.0	127.3	110.5	106.1
Dış Borç Stoku	Myr. \$	339.5	389.8	401.9	396.1	404.2
Enflasyon, Yıllık Değişim						
TÜFE	%	6.2	7.4	8.2	8.8	8.5
ÜFE	%	2.5	7.0	5.4	5.7	9.9
Mali Göstergeler						
Bütçe Gelirleri	Myr. TL	332.5	389.7	425.4	482.8	554.4
Faiz Dışı Giderler	Myr. TL	313.5	358.2	398.8	453.3	533.4
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	Myr. TL	19.0	31.4	26.5	29.5	21.0
Faiz Giderleri	Myr. TL	48.4	50.0	49.9	53.0	50.2
Bütçe Dengesi	Myr. TL	-29.4	-18.5	-23.4	-23.5	-29.3
AB Tanımlı Gen. Yön. Brüt Borç Stoku	Myr. TL	512.1	565.9	585.7	643.0	732.8
Döviz Kurları						
Dolar Kuru (yıl sonu)	Dolar/TL	1.78	2.13	2.33	2.92	3.52
Avro Kuru (yıl sonu)	Avro/TL	2.35	2.93	2.83	3.18	3.71

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, TCMB, TÜİK

Dış ticaret açığı daralsa da artan terör saldırıları ve Rusya'nın uyguladığı ambargo dolayısıyla ülkeyi ziyaret eden turist sayısı üçte bir oranında azalmış, net turizm gelirlerindeki düşüş ile cari açık önceki yıla göre hafif artışla 33 milyar \$ seviyesinde oluşmuştur.

Türkiye'de yabancıların yaptığı doğrudan yatırımlar azalmıştır.

Doğrudan yatırımlar, 2015'e kıyasla 3,5 milyar \$ azalsa da, 2016 yılında cari açığın 9 milyar \$'lık kısmını finanse etmiştir. Bu tutarın 4 milyar \$'lık kısmı gayrimenkul yatırımlarından gelmiştir. Portföy hareketleri tarafında kamu ve özel sektör tarafından yurtiçi ve yurtdışında ihraç edilen borçlanma araçlarına yabancılar yıl içinde 7 milyar \$'lık yatırım yapmıştır. Pay senetleri tarafında ise, yurtdışı yerleşikler 823 milyon \$'lık yatırım yapmıştır. Kaynağı belirsiz para girişini ifade eden net hata noksan kalemi, yılın ilk yarısında dalgalı bir seyir izlese de ikinci yarıda istikrarlı bir şekilde sürmüştü, yıl boyunca 11 milyar \$'lık sermaye girişi sağlayarak cari açığın üçte birini karşılamıştır.

Türkiye'nin dış borcu, yılın ikinci yarısında azalma eğilimi gösterse de önceki yıl sonuna göre %2 artışla Aralık sonunda 404 milyar \$ olmuştur. Türk lirasındaki değer kaybının da etkisiyle dış borç stokunun milli gelire oranı 1 puan artarak %47 olmuş, 15 yıldır kaydedilen en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu Aralık 2016'da milli gelir serisinin hesaplama yöntemini güncellemiştir. Yöntem değişikliği sebebiyle mutlak gelir düzeyi yukarı revize edilmiştir. Revizyon oranı 2015 yılı için %20'yi bulmaktadır. Bununla beraber, 2015 yılındaki %6'lık büyüme oranının ardından 2016 yılında Türkiye ekonomisindeki büyüme, özellikle yılın üçüncü çeyreğindeki daralmanın ardından son çeyrekte bir miktar toparlansa da yıl geneli için %2,9'e gerilemiştir. Türk lirasının dolar karşısında değer kaybetmesi sonucunda dolar cinsinden kişi başına milli gelir %2 düşerek 10.807 \$ olmuştur.

İşsizlik oranında 2012 yılından bu yana devam eden artış eğilimi ekonomik aktivitedeki yavaşlamayla 2016 yılında hızlanarak sürmüştür. İşsizlik oranı yıl ortalamasında %10 civarından %11'e çıkmıştır. Aylık veriler mevsim etkilerinden arındırılmış oranın sene sonunda %12'ye, genç nüfusta ise %22,5'ye ulaştığını göstermektedir.

2016 yılında hesaplama yöntemi güncellenen yeni milli gelir serisine göre ekonomideki yıllık büyüme hızı %3'e düşmüştür.